

Z młodzieżą o prawach człowieka

„Nauczyłam się zauważać człowieka w każdym – nawet w moim wrogu” – te słowa dwunastoletniej Marokanki, uczestniczącej w programie „Odkrywamy prawo humanitarne”, były motywem przewodnim cyklu ogólnopolskich konferencji „Godność i prawa człowieka”, adresowanych do młodzieży. Prawie tysiąc uczniów w województwie dolnośląskim z powiatów: bolesławieckiego, jaworskiego, wałbrzyskiego, kłodzkiego, średzkiego oraz oleśnickiego uczestniczyło w spotkaniach poświęconych prawom człowieka.

Cykl ogólnopolskich konferencji o prawach człowieka skierowanych do młodych – to pierwsza taka inicjatywa w Polsce. Głównym ich celem było budowanie świadomości społeczeństwa obywatelskiego oraz popularyzowanie wiedzy o prawach i godności człowieka na świecie wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych. „Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem swej godności i swych praw” – głosi pierwszy artykuł z Deklaracji Praw Człowieka. Każdy – już od najwcześniejszych lat – powinien znać swoje prawa i wolności oraz wiedzieć, jak się nimi posługiwać. Upowszechnianie wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych poszanowania praw człowieka i godności ludzkiej, uznawanych za podstawę pokoju i sprawiedliwości na świecie, to jedna z ważniejszych misji uczelni wyższych. Organizatorami spotkań były dwie wrocławskie uczelnie: Dolnośląska Szkoła Wyższa (wcześniej: Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji) i Dolnośląska Wyższa Szkoła Służb Publicznych „Asesor”. Konferencję swym patronatem honorowym objęli: Rzecznik Praw Obywatelskich Janusz Kochanowski, Zarząd Główny Polskiego Czerwonego Krzyża oraz starości poszczególnych powiatów województwa dolnośląskiego.

Program konferencji został skonstruowany w taki sposób, żeby młodzi ludzie mieli okazję podyskutować, wymienić poglądy i przedstawić własne opinie na temat praw człowieka. W porządku obrad znalazły się: dwa interaktywne wykłady: „Sztafeta z prawami człowieka”, autorstwa dr Anny Śledzińskiej, i wirtualna wycieczka w głąb historii międzynarodowego prawa humanitarne, przygotowana przez prof. Krzysztofa Kubiaka, oraz pokaz pierwszej pomocy przedmedycznej i konkursy z nagrodami.

Kwestię czterech podstawowych praw przysługujących ludziom (prawa do życia, wolności słowa, zakazu dyskryminacji i prawa do prywatności oraz ochrony korespondencji) w wykładzie „Sztafeta z Prawami Człowieka” poruszyła dr Anna Śledzińska z DWSSP „Asesor”. Wykład miał charakter interaktywny. Czynnici, w charakterze „ławy przysięgłych – sędziów sprawiedliwych” brali w nim udział uczniowie. Ich zadaniem było wydanie werdyktu na podstawie uzyskanej podczas wykładu wiedzy. Po zaprezentowaniu kontrowersyjnych sytuacji społecznych, dotyczących łamania wspomnianych wyżej fundamentalnych praw człowieka, mieli się opowiedzieć za lub przeciw. Uczniowie poznali m.in. studium przypadku nt. „prawa do życia”, czyli przypadek Diany, cierpiącej na stwardnienie rozsiane, domagającej się godnej śmierci. Przeciwnikiem Diany był prokurator, chcący uniemożliwić jej starania o eutanazję. Dla niego ważny był zakaz wpisany w kodeks karny: „nie zabijaj”. Słuchacze mieli okazję również poznać przykład Oliwiera, homoseksualisty dyscyplinarnie

zwolnionego ze służby wojskowej, którego przeciwnikiem był komendant oddziału Żandarmerii Wojskowej. Przypadek ten dotyczył prawa do równego traktowania. Uczniom zilustrowano także prawo do godności, wolność od tortur, nieludzkiego i poniżającego traktowania oraz prawo do prywatności. Dr Śledzińska przedstawiła im historię Jolanta W., więźniarki domagającej się odszkodowania od Państwa za przetrzymywanie w przeludnionej celi. Jej współzawodnikiem był Inspektor Służby Więziennej, reprezentujący Skarb Państwa. I słuchacze, i sąd stwierdzili, że godność i prywatność Jolanty W. zostały naruszone, jednak nie przysługuje jej odszkodowanie. W analogicznym przypadku sąd orzekł identycznie oraz przyznał więźniowi symboliczne odszkodowanie w wysokości 1000 zł. We wszystkich zaprezentowanych przypadkach decyzje młodych ludzi były przez wykładawcę porównywane z wyrokami Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.

Prof. Krzysztof Kubiak z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej zabierał uczniów na wirtualną wycieczkę w głąb historii międzynarodowego prawa humanitarne. Ekspert w ramach wykładu prezentował słuchaczom przyczyny powstania organizacji Czerwonego Krzyża, genezę symbolu PCK i jego licznych mutacji, a także historię łamania praw człowieka w Polsce i na świecie (począwszy od hitlerowskich Niemiec i sowieckiego komunizmu, aż po przykłady współczesne – Tybet czy Strefę Gazy). Prof. Kubiak dokonując konkluzji, podkreślał, że „prawo humanitarne narodziło się z woli poprawy losu wszystkich ofiar konfliktów zbrojnych oraz dążenia do ograniczenia powstających w toku wojen zniszczeń materialnych. Po ponad wieku rozwoju tej gałęzi unormowań międzynarodowych zasadne wydaje się pytanie o rzeczywistą rolę, jaką one w tym czasie odegrały. Prof. uważa, że w pewnym uproszczeniu można przyjąć, że zapisy prawa międzynarodowego były na ogół przestrzegane podczas I wojny światowej, tam gdzie walczyły ze sobą regularne armie. Naruszenia oczywiście się zdarzały, ale w zdecydowanej większości przypadków miały one charakter incydentalny, a nie systemowy. Podczas II wojny światowej sytuacja wyglądała odmiennie. Dwa wielkie totalitaryzmy, niemiecki nazizm i sowiecki komunizm, zupełnie świadomie odrzuciły prawo humanitarne. O ile jednak Niemcy zabieg taki poczynili w stosunku do żydowskiej ludności cywilnej i żołnierzy sowieckich (pretekstem było nie ratyfikowanie przez ZSRS odpowiednich konwencji), o tyle Sowietci w sposób niezgodny z prawem międzynarodowym traktowali tak w zasadzie wszystkich swoich przeciwników oraz zajmowane obszary w pierwszej fazie okupacji. Na Dalekim Wschodzie Japonia nie odrzuciła formalnie prawa humanitarne, ale łamanie jego postanowień, zarówno w stosunku do jeńców, jak i ludności cywilnej, przybrało skalę masową. Po drugiej wojnie światowej sytuacja stała się jeszcze trudniejsza, gdyż zdecydowana większość wojen i konfliktów prowadzona była w sytuacji, gdy przynajmniej jedna ze stron nie dysponowała regularnymi siłami zbrojnymi. Zawsze zaś w przypadku kombatantów nieregularnych liczba naruszeń prawa humanitarne jest większa. „Czy owa pesymistyczna ocena podważa zasadność istnienia prawa humanitarne jako całości? Z pewnością nie. Bez skodyfikowania pewnych podstawowych reguł postępowania, bez penalizacji ich naruszania los ofiar konfliktów zbrojnych byłby z pewnością jeszcze bardziej tragiczny”¹ – pointował profesor.

Ostatnim punktem programu konferencji „Godność i prawa człowieka” był pokaz pierwszej pomocy przedmedycznej. Miał on na celu zapoznanie uczniów z podstawowymi

¹ „Geneza i stan obecny międzynarodowego prawa humanitarne”, prof. dr hab. Krzysztof Kubiak, Dolnośląska Szkoła Wyższa.

zasadami udzielania pierwszej pomocy i wykształceniem u nich poczucia odpowiedzialności za siebie i innych. W treningu wzięli udział także uczestnicy konferencji. W czasie pokazów uczniowie pozyskali wiedzę i umiejętności w zakresie udzielania pomocy adekwatnej do rozpoznanego stanu zdrowia osoby poszkodowanej, wzywanie pomocy medycznej i wykorzystanie składu oraz wyposażenia apteczki. W pokazie instruktorzy wykorzystywali profesjonalny sprzęt szkoleniowy (fantom, najnowsze defibrylatory treningowe AED, przestrzenne rekwizyty medyczne, plansze dydaktyczne, prezentacje multimedialne, materiały pomocnicze dla każdego słuchacza).

Podczas konferencji uczniowie mieli możliwość wzięcia udziału w konkursach. Był to element zabawy, a zarazem weryfikacji uzyskanej wiedzy i nabytych umiejętności podczas spotkania z ekspertami i instruktorami.

Projekt cyklu ogólnopolskich konferencji „Godność i prawa człowieka” oparty jest na pracy i zaangażowaniu pracowników wrocławskich szkół wyższych, którzy promują ideę ochrony i poszanowania praw człowieka zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Ideą każdej konferencji jest zacieśnianie współpracy między przedstawicielami uczelni wyższych, uczniami, administracją szkoły (dyrektor, nauczyciele, pedagog) oraz przedstawicielami władz samorządowych i organizacji z „trzeciego sektora” w celu upowszechniania wiedzy z zakresu praw człowieka i ich ochrony. Pomysłodawczyniami konferencji były: Wioletta Samborska z Dolnośląskiej Szkoły Wyższej, Monika Marchewska z Dolnośląskiej Wyższej Szkoły Służb Publicznych „ASESOR” oraz Magdalena Kostyra z bolesławieckiego oddziału Polskiego Czerwonego Krzyża.

Wioletta SAMBORSKA